

När trauma och politiskt verktyg blir arkiv- och forskningsmaterial

OM ARKIVERINGEN AV DAMMENBRISTER

*Den finlandssvenska versionen av #metoo-kampanjen, "Dammen brister",
fick ett stort genomslag. Arkiverandet av materialet har dock väckt
moraliska frågor. Nina Nyman reflekterar.*

Ungefär en månad efter att dammen brustit återvände jag till universitetet efter en paus på sex år. Det känns inte helt friktionsfritt för min feministiska identitet. Jag ska doktorera i finlandssvenska feministers närhistoria och så småningom utvecklas projektet så att jag arbetar uteslutande med att arkivera, och analysera arkivering- en av, dammenbrister och den feministiska tidskriften *Astra* (Nova) från och med att tidskriften började utges av en självständig utgivareförening i början av nittiotalet. Jag var en av dem som startade dammenbrister och jag fungerade som *Astras* chefredaktör 2014-2018. Typiskt feministiskt navelskåderi, med den vanliga kryddan av att göra en grej och sedan genast förhålla sig kritiskt till det man gjort.

***Ur aktivistisk synvinkel underlättar be-
varandet av kunskap från tidigare orga-
nisering av politiska rörelser ny feminis-
tisk organisering genom att både skapa
legitimitet över tid och möjlighet för
rörelser att lära sig av tidigare misstag.***

Men det är ju ändå viktigt och värdefullt att det här arkiverandet görs, och att arkiveringsprocessen granskas kritiskt medan den är igång. Fördelarna med att arkivera är många.

För det första signalerar arkiveringen av *Astra* och dammenbrister att feminister och aktivister har rätt att delta i historieskrivningen, speciellt då det handlar om dem själva. Arkiveringen av finlandssvensk feministisk verksamhet, som är specifikt det jag gör, ökar också förståelsen av Svenskfinland. Ur aktivistisk synvinkel

underlättar bevarandet av kunskap från tidigare orga- nisering av politiska rörelser ny feministisk organisering genom att både skapa legitimitet över tid och möjlighet för rörelser att lära sig av tidigare misstag. Slutligen är arkiverandet av ens egen aktivism ett sätt att låta andra granska och kritisera den, att göra sig själv ansvarig för sitt handlande.

Helt rimligt, typ. Ändå hittar jag mig själv i den klassis- ka genusvetenskapliga rävsaxen: att utgå ifrån att forskning har politiska dimensioner ses lätt som ove- tenskapligt, medan en frånvaro av reflektion kring vilka effekter ens egen forskning har, dess politik s.a.s., gör att ett arbete lätt saknar trovärdighet inom genus- vetenskapen. År 2019 är det rätt allmänt känt att frågor kring hur vetenskap blir till är komplicerade och att föreställningar om en given neutralitet oftast beror på att man undvikit att ställa kritiska frågor till sig själv och sin forskning.

Ändå finns det skäl att ifrågasätta om jag alls ska syssla med det jag gör. Eller om jag inte i varje fall ska stanna upp och granska de aspekter av min forskning som gör mig obekvämt. Just nu är det dammenbristers arkiv som jag oroas mest över. Men jag är inte ens helt säker på varför.

Är det på grund av att jag har en begränsad tilltro till vetenskapen? Till arkivpraxis?

Är det för att min forskning kanske bryter med aktivis- tisk ideal kring oberoende i och med att jag nu får betalt?

Är det för att jag är osäker på om jag har rätt att arkive- ra materialet? Om jag har det för dammenbrister så avgörande kollektivet bakom mig?

Är det en obehaglig känsla av självcentrering, av att jag försöker skriva in mig själv i historien genom att arki- vera? En riktigt stor selfie i arkivflödet. Så himla tacky.

Det är antagligen alla de här orsakerna. Jag går från att vara del av en aktivistgrupp, både den stora med 20 000 medlemmar och den lilla med fem administratörer – till att som anställd vid ett universitet jobba fram ett arkivbart narrativ i form av dokument efter dammenbrister. Som en av dem som skapat materialet forskar jag så klart från ett insider-perspektiv, men genom att arkivera och forska i arkiveringsprocessen, och på så sätt avgränsa teori, metod och frågeställningar i ett försök att analysera materialet, rör jag mig mot ett outsider-perspektiv, och det kräver sin egen lilla sorgprocess. Jag förlorar nästan helt och hållet aktivismen i vardagen eftersom nästan allt mitt dammenbrister-arbete nu är avlönat och reglerat av forskningsetiska principer. Detta påverkar å ena sidan hur arbetet görs, men erbjuder å andra sidan den underbara ekonomiska och institutio-

nella trygghet som gör att arbetet med arkiveringen av dammenbrister alls blir gjort. De materiella resursernas vikt kan inte nog betonas, de skapar också i någon mån självbestämmande. Det är resurser som ger möjlighet att skriva ens egen historia istället för att bli skriven om.

Mitt arbete fokuserar på arkiverandet av materialet, jag analyserar inte det material som arkiveras utöver vad arkiveringsprocessen kräver, men ett skäl till arkiveringen är ju att andra forskare ska ha möjlighet att arbeta med materialet. Därför känner jag även ett ansvar för både hur och att arkivet skapas.

En svårare fråga är om jag överhuvudtaget har rätt att göra det här, vems var/är dammenbrister? Kan vi som administrerade dammenbrister ta oss rätten att arki-

vera bara för att vi sitter på materialet? Vi startade uppropet, skapade och upprätthöll facebook-gruppen och talade i rörelsens namn i media, men ändå är vi bara en liten del av dammenbrister, så är det därmed ok att vi tar oss rätten att arkivera?

Den frågan kan jag helt ärligt inte svara på, lika lite som jag kan svara på om vi har rätt att radera materialet. Men något alternativ var vi tvungna att välja eftersom vi inte i all evighet kan ha det på våra privata datorer. Hur mycket obehag det än väcker att spara materialet för en osäker framtid och okontrollerbara sammanhang så är det inget mot känslan av att röra kursorn mot "delete" och leka med tanken på att radera alltihop. Att arkivera är den som känns minst dålig av två dåliga magkänslor.

Är det så forskningsbeslut ska tas? Och är det så aktivism ska kännas?

Ja. Varför inte. Åtminstone när det handlar om dammenbrister-uppropets material. Problemen som rörelsen lyfte är olösta, det är klart att det i sig skapar obehag. Det är där den politiska potentialen ligger. *Feminist killjoy*. Varför skulle arkiveringsarbetet vara lätt då det som ska arkiveras är svårt. Frågorna som materialet väcker har inte fått svar och då är det enda realistiska en pågående diskussion också när aktivismen blir arkivappar.

*Nina Nyman
är doktorand i genusvetenskap
vid Åbo Akademi*

Paradoxer och doxer kring familjer och lag

VARFÖR FINLAND BEHÖVER EN NY FÖRÄLDRABALK

Det verkar enkelt: ett barn föds, det har en mamma och en pappa, sen lever de lyckliga i alla sina dar. Den första och största paradoxen inom familjejuridiken är att den finns till för att främja barnets bästa och ett så stabilt familjeliv som möjligt, men samtidigt är just de situationer där dess syfte allra bäst uppfylls, de situationer där den inte behövs. Så länge allt är bra och alla är eniga om hur vardagen skall fungera, så länge ingen har dött, blivit allvarligt sjuk, så länge inga konflikter uppstår och inga parförhållanden faller isär, behöver lagen inte blanda sig i familjelivet. Detta gäller oberoende av familjens konstellation, antal föräldrar eller andra detaljer.

Tyvärr är alla dock inte alltid sams då det gäller familjelivet och barnens vardag. Skilsmässor har blivit allt vanligare både gällande äktenskap och samboförhållanden, och oberoende av den ursprungliga familjekonstellationen, kan svåra situationer uppstå i barnets liv. Ett faktum är att vi alla dör förr eller senare. Senast då kan de juridiska familjeförhållandena bli viktiga, även om allt har gått väl och fridfullt till i vardagen.

Häromdagen blev jag uppringd av en äldre man, låt oss kalla honom Harry. Han har två barn, en son och en dotter, båda i vuxen ålder. Av någon anledning hade sonens mor då sonen föddes utom äktenskapet inte velat fastställa faderskapet. I vardagen hade det ingen

betydelse, Harry var och är far till pojken och allt gick bra trots en skilsmässa senare i livet och andra svårigheter. Men nu är Harry 70 år och känner att det börjar vara dags att tänka på arv och äldrevård. Och då blir det väsentligt med det juridiska.

Harry och sonen ville få det juridiska undanstökat och satte igång en process för faderskapsbekräftelse. Ett DNA-test togs och resultatet utlovades inom några veckor. Bestörtningen var stor då testet visade att det omöjligt kan finnas något genetiskt släktskap mellan Harry och hans son. Enligt nuvarande lagstiftning kan alltså Harry inte bli juridisk far till sitt eget barn, förutom via vuxenadoption och då borde sonens mor avstå från sitt moderskap.

Finlands lagstiftning erkänner föräldraskap bara på basis av att man själv fött barnet, på basis av genetiskt släktskap, adoption eller äktenskap då barnet föddes. Eftersom inget av dessa villkor går att uppfylla, kan Harry inte bli sin sons far enligt lagen. Förutom den mänskliga tragedin som detta innebär, betyder det också att Harry måste tänka om gällande sitt testamente och att sonen får betala mer skatt på arvet än dottern för att han inte är juridiskt släkt med sin far.

Det här är ett enskilt fall. Men det är fall som detta som visar på de brister som faderskaps- och moderskaps-

lagarna har ännu i dagens läge. Det är ett exempel på en familj, där saker inte går att ordna rättvist trots att ingen i princip motsätter sig något. Vad har samhället för nytta av att beröva Harry sitt faderskap? Varför kan inte det sociala förhållande som far och son haft genom hela sonens liv erkännas också juridiskt utan att modern måste avstå från sitt moderskap?

Harrys fall påvisar brister i vår lagstiftning och de sorgliga konsekvenser de kan få. Dyliga situationer finns också inbyggda i vissa familjekonstellationer. Om ett barn har fler än två föräldrar i vardagen – till exempel en mamma, en pappa och en bonuspappa från mammas nya äktenskap, kan inte alla bli juridiska föräldrar till barnet. Detta även om ingen av parterna skulle motsätta sig ett sådant arrangemang.

Frågan är, i vems intresse det är att föräldraskapet är reglerat på detta sätt?

Familjekonstellationerna i dagens Finland är brokiga och ändras hela tiden. Det som började som en cis-hetero-kärnfamilj kan under sin resa genom familjelivet lösas upp till en skilsmässofamilj, byggas om till en eller två bonusfamiljer, vidgas till en adoptivfamilj eller fosterfamilj och slutligen, efter att barnen vuxit upp, fortsätta som ett antal engagerade far- eller morföräldrar.

I denna familjers och konstellationers mångfald kan man inte längre förutsätta att föräldraskap bygger på genetiska eller äktenskapliga band, eller att adoption alltid kräver att någon "ger bort" barnet. Vi måste se över den existerande tvåföräldramodellen och in i samtiden, där barn de facto har fler än två föräldrar i vardagen. Dessa föräldraskap bör kunna juridiskt bekräftas för att undvika tragiska situationer.

Regeringsprogrammet 2019-2023 utlovar två väsentliga saker: för det första lovar det ta familjernas mångfald som utgångspunkt för familjepolitiken. För det andra lovar det att slå samman faderskaps- och moderskapslagen till en gemensam föräldraskapslag (eller föräldrabalk, om vi går enligt svensk lagstiftningstradition).

Utifrån dessa utgångspunkter vore det underligt om den kommande föräldrabalken skulle hålla fast vid traditionella tankegångar kring fastställande av föräldraskap och antalet juridiska föräldrar som ett barn kan ha.

*Anna Moring
är ledande sakkunnig vid Nätverket
för familjers diversitet samt filosofie doktor
och forskare i projektet Contrasting and
Re-Imagining the Margins of Kinship (Finlands
Akademi, 297957, ledare: Antu Sorainen).*

